

Una lliçó per reescriure els clàssics

XULIO RICARDO TRIGO

NARRATIVA

Eduardo Berti, *La mujer de Wakefield*. Tusquets. Barcelona, 2000.

A causa d'una recerca d'originalitat falsa o malentesa, no és freqüent que els escriptors transformin en evidència deutes flagrants amb els textos que els han precedit. Potser perquè de vegades s'oblida que l'originalitat emana del propi procés artístic, sempre que aquest sigui autèntic, sempre que sigui capaç de desenvolupar les raons profundes de l'escriptura. Són pocs els qui, sense sentir-se aclaparats pel pes de la culpa, adrecen les seves intencions a burxar o completar troballes anteriors, estètiques o argumentals, vull dir sense amagar-ne la procedència, tot i ser hereus d'una tradició que no hauria de caure en l'oblit premeditat. Però són menys encara els qui la prenen com a estàndard camí d'una nova lectura, enriquidora, capaç de proporcionar al lector una interpretació actual.

Aquest sentit és el que Eduardo Berti (Buenos Aires, 1964) ha volgut atorgar a la reescriptura, des de l'altra banda

del mirall, del conte *Wakefield*, de Nathaniel Hawthorne (1804-1864). L'autor nord-americà, autor, entre d'altres, de novel·les com ara *La lletra escarlata* i *La casa de les set teulades*, va conrear també el conte, i algunes de les seves narracions curtes, com *Wakefield*, van merèixer l'atenció de Borges: "*Wakefield* prefigura Franz Kafka, però aquest modifica i afina la lectura de *Wakefield*. El deute és mutu. Un gran escriptor crea els seus precursors. Els crea i d'alguna manera els justifica". (*Otras adquisiciones*.)

SILENCIOS I NEURÒTIC

L'opinió de Borges serveix com a excel·lent preàmbul al comentari de *La mujer de Wakefield*, de Berti. Al conte d'en Hawthorne, *Wakefield* és un home silencios propens a la neurosi que un bon dia decideix marxar de casa seva en un suposat viatge de negocis. Si més no, és el que diu a la seva dona. El seu destí, però, és instal·lar-se en una casa propera, amb una ridícula perruca pèl-roja, i no tornar al costat de la seva dona fins vint anys més tard, ja moribund. La intenció de tan singular comportament és inquietar la seva parella, una exemplar i submissa dona victoriana. Berti parteix d'aquest relat per a, des de l'altra banda del mirall,

és a dir, des de la perspectiva de la dona de *Wakefield*, donar dimensió a un argument del qual el mateix Hawthorne lamentava l'escassetat de desenvolupament: "Tant de bo hagués d'escriure un llibre en lloc d'una narració d'una dotzena de pàgines", ens diu al mateix relat. I Berti pren aquest lament com un suggeridor punt de partença, es planteja com viu la dona de *Wakefield* aquesta desaparició, aparentment incomprendible, i se centra en les seves sensacions i anhels marcats per la perplexitat que li produeix l'absència. Podem dir que l'argentí cerca el revés de la trama, però la dimensió d'una novel·la no és pas la d'un relat, i aquest és un dels grans encerts de Berti: assolir un entorn creïble. Així, la creació de nous personatges, la importància del marc històric –la industrialització, els *ludditas*, obrers destructors de màquines–, la recerca d'un to narratiu clàssic i modern alhora. El que ens importa és la mirada de la dona en un moment històric, la segona meitat del segle XIX, que no pas aspectes de la vida en comú tan quotidians i evidents, des del nostre punt de vista modern, com el misteri que podien amagar els negocis dels marits.

Però l'encert d'Eduardo

JERRY BAUER / TUSQUETS

Eduardo Berti va néixer a Buenos Aires el 1964

Berti, autor fins ara d'una única novel·la, *Agua* (Tusquets, Argentina, 1997), i d'un llibre de relats, *Los pájaros* (1994), va més enllà si considerem que preserva un dels trets més significatius del conte de Hawthorne, el més fosc i atractiu de la trama, el que li atorga la categoria d'enigma vital. Berti no intenta explicar els motius de *Wakefield*. Què és més tràgic: la tornada del marit o la seva absència? La manca de sentit que envolta aquesta absència funciona com una clau oculta que en-

grandeix el relat. Fins i tot, introdueix nous elements al misteri: el lector pot pensar de manera transitòria que aquest personatge és un dels *ludditas*, potser el cap del moviment, idea que va esvaint-se a mesura que transcorre la novel·la. Aquest joc d'identitats, aquest conflicte humà, és portat fins al final per l'escriptor argentí, que conclou la narració amb unes paraules que haurien agradat Borges: "*Si toda historia todavía está por escribirse, la que acaba de ocupar este libro muy pronto ha de tornarse –si no ha ocurrido ya– en una historia dos veces contada*". Les quals no fan sinó confirmar l'esplèndida relectura/reescriptura de Berti, fent al·lusió al títol del llibre de relats d'en Hawthorne on va incloure *Wakefield: Twice Told Tales* (1837)

En un article publicat al diari *Clarín* de Buenos Aires, *Crónica de una mujer sola* (www.clarin.com.ar/suplementos/cultura/99-06-27/index.html), Berti ens explica extensament la gestació de *La mujer de Wakefield*, un gest admirable que els escriptors d'altres latituds haurien de copiar. Qui vulgui aprofundir en la lectura de la novel·la hi trobarà opinions tan suggeridores com aquesta: "En la minuciosa biografia que va publicar sobre l'autor de *Wakefield*, Henry James explica que va morir mentre dormia, als 60 anys. Estic segur que Borges sabia això quan va escriure que, mort Hawthorne, tots els escriptors van heretar la seva tasca de somiar".

Però aquests només poden ser plaers *a posteriori*, el més urgent ara passa per la lectura de l'esplèndida novel·la *La mujer de Wakefield*, d'Eduardo Berti, i desitjar que la seva inspiració continuï aplegant amb el mateix encert tradició i modernitat.

Al fons de l'Amèrica profunda

NARRATIVA

Kent Haruf, *Plainsong*. Traducció d'Eduard Castaño. Columna. Barcelona, 2000.

Un professor d'institut d'un poble de Colorado, amb una crisi matrimonial i dos fills. Una noia prenyada de disset anys que acaba vivint a l'empara de dos germans solters i grans: històries senzilles, la quotidianitat de l'Amèrica profunda.

Amb aquests elements, Kent Haruf, un d'aquests molts *profes* d'universitat dels Estats Units que després de guanyar un premi important travessen l'Atlàntic gràcies a algun editor despert d'aquí, explica aquesta Amèrica diferent; de fet, un altre país on la civilitzada Europa no hi va deixar més que un patina de vernís. Res a veure amb la literatura que ens arriba de l'Amèrica urbana o de Nova Anglaterra, a

Plainsong els personatges no són cosins propers que podem reconèixer en els seus costums. Són individus acostumats a sobreviure en un medi hostil, en el qual no pots esperar l'ajuda del veí: el territori de la desconfiança.

Però aquí no són necessaris esdeveniments espectaculars, n'hi ha prou amb una història lineal esquitxada d'algunes escenes que impacten per la seva cruïra: imatges situades de manera intel·ligent que transmeten l'angoixa de la desprotecció, la nuesa real dels personatges davant la desgràcia. Un món dur, doncs. Al darrere d'un argument simple en la novel·la d'Haruf hi ha una poderosa ambició per ensenyar les formes de vida de l'Amèrica rural d'aquest tombant de segle.

Is'endevena la mirada crítica davant aquest panorama. No és casual el nom del professor d'institut i personatge central,

EDUARD MOLNER

Guthrie, homenatge al cantautor que va recórrer els Estats Units de la Depressió amb una guitarra on s'hi podia llegir "Màquina de matar feixistes". Avui els tics feixistes són al darrere de la intolerància, i la intolerància pren ràpidament forma de violència a Colorado: l'escena de l'enfrontament verbal i físic entre el professor i el seu alumne i després entre el professor i els pares d'aquest fa esgarriar per la seva versemblança i ens porta directament a les imatges d'actualitat que sovint arriben d'allà. Pulsions de violència, símptomes de l'esclat de la pressió d'una societat fonamentalment competitiva, de l'esport als negocis.

UN MÓN VIOLENT

Tot plegat dibuixa un escenari que no s'aparta gaire de la magnífica pel·lícula dels germans Cohen *Fargo*, un món violent on la tendresa es refugia

a l'interior d'algunes llars. La tendresa representada pels dos germans que a les portes de la vellesa acullen l'adolescent embarassada a la seva granja. La tendresa dels fills de Guthrie, l'Ike i el Bobby, dues ànimes blanques encara, que creixen sense poder evitar la por en veure la cruïra del món que els tocarà de viure.

Haruf, com Cormac McCarthy, pertany a un selecte grup d'escriptors que entronquen amb el millor de la literatura de l'Amèrica interior, des de Twain fins a Williams. Una vena que des del seu arrelament local ha esdevingut universal.

Plainsong és un exemple de la millor tradició literària nord-americana del Mig Oest, el testimoni del rerepaís d'uns Estats Units que no s'explica només per l'est, europeu i civiltzat, ni per l'oest, excèntric i superficial, sinó també per les fondes emprems del territori del mig.